

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА
ИФ
96/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-96/2014-02 датум: 24. 7. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-96/2014-02 од 27. јуна 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу.

7
**ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ**

Косана Бекер

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА
ИФ
96/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-96/2014-02 датум: 27. 6. 2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Предшколске установе „Миша Цвијовић“ у Пријепољу

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности притужбом се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће против ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу. У притужби је наведено да родитељима бошњачке националности није дата могућност да се изјасне да ли желе да њихова деца предшколску наставу похађају на босанском језику и да сва деца похађају предшколску наставу на српском језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби навело:

- да сматра да национална припадност деце бошњачке националности представља основ дискриминације, јер је за децу српске националности у истим образовно-васпитним установама настава на српском језику организована у складу са законом;
- да не постоји никакво разумно оправдање засновано на закону да се не организује настава на босанском језику за ученике бошњачке националности, јер организовање одељења за наставу на босанском језику не изискује додатне материјалне трошкове, нити проширење просторних и кадровских капацитета образовно-васпитних установа, што је доказано праксом основних и средњих школа у Новом Пазару, Сјеници и Тутину које су од 2. септембра 2013. године организовале наставу на босанском језику за све ученике чији су се родитељи изјаснили за такав модел наставе;
- да је Бошњачко национално вијеће са Министарством просвете, науке и технолошког развоја предузело низ мера у периоду од краја 2009. године до августа 2013. године, како би у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Пријепољу и Сјеници отпочела настава на босанском језику за ученике чији су се родитељи изјаснили да желе да похађају наставу на босанском језику;

- да су у овим местима од 1. априла до краја августа 2013. године, образовно-васпитне установе спровеле анкету на којој су се родитељи ученика изјаснили о моделу наставе;
- да је припремна настава на босанском језику одржана у образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Тутину и Сјеници у периоду од 21. фебруара до 7. јуна 2013. године;
- да је Министарство просвете, науке и технолошког развоја одобрило уџбенике за предшколску наставу на босанском језику;
- да у ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу није дата могућност родитељима бошњачке националности да се изјасне о томе да ли желе да њихова деца предшколску наставу похађају на босанском језику;
- да деца бошњачке националности похађају предшколску наставу на српском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављени су следећи докази: списак образовно-васпитних установа против којих је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе Поверенику за заштиту равноправности; образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014. години; допис ПУ „Миша Цвијовић“ број Р. бр. 63-046/2013 од 28. јануара 2013. године, Р. бр. 102-046/2013 од 12. фебруара 2013. године и број Р. бр. 280-046/2013 од 11. априла 2013. године.

1.4. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације¹, па је у току поступка прибављено изјашњење Хуле Кајевића, директора ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу.

1.5. У изјашњењу директора предшколске установе је, између осталог, наведено:

- да су у јуну 2013. године представници Бошњачког националног вијећа посетили предшколску установу и присуствовали једном родитељском састанку на којем „*нико од присутних родитеља*“ није био заинтересован да деца похађају припремни предшколски програм на босанском језику;
- да до 1. септембра 2013. године Министарство просвете, науке и технолошког образовања није донело упутство о начину увођења босанског језика у предшколске установе.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Неспорно је да у предшколској установи није организован предшколски програм на босанском језику и да се васпитно-образовни рад одвија на српском језику.

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

2.2. Увидом у допис број Р. бр. 63-046/2013 од 28. јануара 2012. године, утврђено је да је Бошњачко национално вијеће обавестило директора ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу да је на састанку са Весном Фила, помоћником министра просвете, науке и технолошког развоја, договорено да од 21. фебруара 2013. године почне огледна настава на босанском језику у 12 васпитно-образовних установа која ће трајати до краја наставне године; да је од Бошњачког националног вијећа затражено да направи базу података са потребним информацијама за спровођење пројекта огледне наставе и да, у складу са тим, предшколска установа достави одређене информације вијећу; да се од установе очекује да закаже Савет родитеља ПУ који ће дати мишљење о огледној настави на босанском језику и да одржи родитељски састанак за васпитну групу у којој ће бити спроведена огледна настава, као и да родитељи бошњачке националности дају сагласност на организовање огледне наставе.

2.3. Увидом у допис број Р. бр. 102-046/2013 од 12. фебруара 2013. године, утврђено је да је Бошњачко национално вијеће обавестило директора ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу да организовање огледне наставе на босанском језику почиње 21. фебруара 2013. године; да ће установу пре почетка огледне наставе посетити делегација Бошњачког националног вијећа ради договора око „Јавног часа из бошњачке историје и културе“ и да је потребно да пре почетка припремне наставе на босанском језику истакну двојезични натпис установе. Такође, директор је позван и да присуствује састанку директора образовно-васпитних установа у којима ће се спровести припремна настава на босанском језику.

2.4. Увидом у допис Бошњачког националног вијећа број Р. бр. 280-046/2013 од 11. априла 2013. године утврђено је да је Бошњачко национално вијеће обавестило ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу да надлежно министарство и Бошњачко национално вијеће желе да, у складу са законом, омогуће свим родитељима избор да ли желе да њихово дете похађа припремни предшколски програм на босанском или српском језику у наставној 2013/2014 години и доставило одређени број образаца за анкетање родитеља о моделу наставе у предшколским установама у Санцаку у школској 2013/2014 години.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе, изјашњење и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Правни оквир

3.2. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и

ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.²

3.3. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

3.4. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина³ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

3.5. Устав Републике Србије⁴ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁵ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁶

3.6. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Одредбама чл. 4. Закона о забрани дискриминације прописано је да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно, забрану дискриминације. Непосредна дискриминација постоји ако се

² Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

³ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/98).

⁴ „Службени гласник РС“, бр. 98/06

⁵ Члан 21. Устава РС

⁶ Члан 79. Устава РС

лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај,⁷ а посредна дискриминација постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства ставља у неповољнији положај актом, радњом или пропуштањем које је привидно засновано на начелу једнакости и забрани дискриминације, осим ако је то оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна.⁸

3.7. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,⁹ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Овај закон прописује да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, док не сматра дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.8. Законом о предшколском васпитању и образовању прописано је да се васпитно-образовни рад остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине остварује на матерњем језику, а може и двојезично или на српском, ако се за то определи најмање 50% родитеља, односно старатеља деце. Даље, прописано је да се статутом предшколске установе утврђује језик на којем се остварује васпитно-образовни рад, а предшколским програмом начин остваривања.¹⁰

3.9. Одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина¹¹ прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине.

Анализа навода из притужбе и изјашњења са аспекта антидискриминационих прописа

3.10. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају потребно је утврдити да ли је ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу извршила дискриминацију деце бошњачке националности пропуштањем да омогући родитељима/старатељима деце да се изјасне

⁷ Чл. 6. ЗЗД

⁸ Чл. 7. ЗЗД

⁹ Члан 44. ЗОСОВ („Сл. гласник РС“, бр. 72/09, 52/11 и 55/2013)

¹⁰ „Сл. гласник РС“, број 18/2010, члан 5. ст. 1. и 4.

¹¹ „Сл. лист СРЈ“, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

да ли желе да се васпитно-образовни рад у предшколској установи коју похађају њихова деца остварује на босанском језику.

3.11. Одредбама члана 45. Закона о забрани дискриминације прописано је правило о пребацивању терета доказивања. Према овом правилу, у конкретном случају, подносилац притужбе треба да учини вероватним да је предшколска установа извршила акт дискриминације деце бошњачке националности пропуштањем да анкетира родитеље/старатеље деце о језику одвијања васпитно-образовног рада у предшколској установи и организовањем васпитно-образовног рада на српском језику и за децу бошњачке националности. Уколико то учини, терет доказивања да до повреде начела једнаких права и обавеза није дошло, лежи на предшколској установи. Подносилац притужбе је учинио вероватним акт дискриминације, у смислу члана 45. Закона о забрани дискриминације, с обзиром да је неспорно да васпитно-образовни рад за децу бошњачке националности није организован на босанском језику. Због тога, терет доказивања да у овом случају није повређено начело једнакости сноси предшколска установа „Миша Цвијовић“ у Пријепољу. У складу са тим, потребно је оценити да ли чињенице и докази које је установа понудила у прилог тврдњи да нису извршили акт дискриминације, пружају довољно основа за закључак да постоје објективни и оправдани разлози због којих није организован васпитно-образовни рад на босанском језику.

3.12. Повереница за заштиту равноправности разматрала је наводе из изјашњења да су представници Бошњачког националног вијећа присуствовали родитељском састанку на којем *„нико од присутних родитеља није био заинтересован да деца похађају припремни предшколски програм на босанском језику“*. С обзиром да је Законом о предшколском васпитању и образовању прописано да се за припаднике националне мањине васпитно-образовни рад остварује на матерњем језику ако се за то определи најмање 50% родитеља, односно старатеља деце, потребно је утврдити да ли се за организовање васпитно-образовног рада на босанском језику определило више или мање од 50% родитеља. Међутим, у прилогу изјашњења установе нису достављени докази који поткрепљују наводе да је родитељски састанак одржан, као ни докази колико има уписане деце, колико родитеља је присуствовало родитељском састанку, да ли су се присутни на родитељском састанку изјашњавали о питању језика васпитно-образовног рад и колико се родитеља определило да језик рада буде босански језик. С обзиром на све наведено, Повереница за заштиту равноправности је става да предшколска установа није пружила доказе да постоје објективни и оправдани разлози због којих није организован васпитно-образовни рад на босанском језику.

3.13. Даље, у изјашњењу је наведено да ПУ није ништа предузимала по питању увођења босанског језика јер до почетка наставне године министарство није донело упутства о начину увођења босанског језика у предшколске установе. Повереница за заштиту равноправности указује да предшколска установа има обавезу да понуди родитељима/старатељима припадницима националне мањине могућност да се изјасне о језику на којем желе да њихова деца похађају предшколски програм, у складу са законом.

Предшколска установа је, у конкретном случају, била дужна да испита заинтересованост родитеља/старатеља деце да се васпитно-образовни рад остварује на босанском језику и то из више разлога. Пре свега, установи се са захтевом за анкетирање обратио савет националне мањине, који је овлашћен да заступа интересе националне мањине. Та

околност је довољна индиција да постоји извесно интересовање и жеља припадника бошњачке националности да се предшколски програм одвија на босанском језику. Право припадника националне мањина на образовање на матерњем језику омогућава припадницима одређене националне мањине да се, пре свега, изразе на матерњем језику, да упознају националну историју и културну баштину на матерњем језику, а доприноси и очувању националног идентитета мањине. Домаћим и међународним прописима утврђено је да је право на образовање на матерњем језику засновано на избору представника националне мањине. Стога је неопходно припадницима националне мањине омогућити да изразе свој став и школа је била дужна да испита заинтересованост за организацију предшколске наставе на босанском језику.

3.14. Анкетирање родитеља/старатеља деце предшколске установе не би, аутоматски, значило да би се испунили прописани услови за организовање васпитно-образовног рада на језику националне мањине, али с обзиром да се установи обратио савет националне мањине са овим захтевом и да се установа налази у вишенационалној средини, Повереница за заштиту равноправности је става да је предшколска установа била дужна да испита заинтересованост родитеља/старатеља. Законом је прописано да је за припаднике националне мањине васпитно-образовни рад остварује на матерњем језику, ако се за то определи најмање 50% родитеља, односно старатеља деце. У конкретном случају, тек би анкетирање родитеља, односно старатеља, показало да ли постоји довољан број заинтересованих за организовање васпитно-образовног рада на босанском језику.

3.15. Повереница за заштиту равноправности констатује да је, поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина, потребно унапредити положај националних мањина, а да поготово постоји потреба за већом доследношћу у примени и поштовању постојећег правног оквира. Наиме, право припадника националне мањине на образовање, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих заједница унутар једног друштва. Право очувања колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине, мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања јесте, поред стицање квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад и живот у заједници, поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.16. Сагледавајући све чињенице и околности, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријепољу није понудила доказе да је извршила анкетирање родитеља, те је, у конкретном случају поступила дискриминаторно према деци бошњачке националност. Повереница са жаљењем констатује да у конкретном случају није могуће уклонити последице дискриминаторног поступања, имајући у виду чињеницу да је наставна година завршена.

4. МИШЉЕЊЕ

Пропуштањем да анкетира родитеље, односно старатеље деце бошњачке националности да ли желе да њихова деца похађају предшколски програм на босанском језику, ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријеполју прекршила је одредбе Закона о забрани дискриминације.

5. ПРЕПОРУКА

Повереница за заштиту равноправности препоручује ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријеполју и директору Хуле Кајевићу, као одговорном лицу да:

5.1. За наставну 2014/2015 годину спроведу анкету међу родитељима, односно старатељима деце како би се утврдило да ли постоји потребан број заинтересованих родитеља, односно старатеља да деца предшколски програм похађају на босанском језику.

5.2. Предузму све потребне мере из своје надлежности, како би се организовао васпитно-образовни рад на босанском језику, уколико резултати анкете покажу да постоји потребан број заинтересованих родитеља/старатеља за предшколски програм на босанском језику.

5.3. Да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крше антидискриминационе прописе.

Потребно је да ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријеполју обавести Повереницу за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу спровођења ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Против овог мишљења са препоруком није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката. Сагласно члану 40. Закона о забрани дискриминације, уколико ПУ „Миша Цвијовић“ у Пријеполју не поступи по препоруци у року од 30 дана, биће донето решење о изрицању мере опомене, против којег није допуштена жалба, а за случај да ово решење не спроведе, Повереница за заштиту равноправности може о томе обавестити јавност преко средстава јавног информисања и на други погодан начин.

**ПОВЕРЕНИЦА ЗА ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ**

др Невена Петрушић

Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- ПУ „Миша Цвијовић“, Пријеполје